

**СОЦИОЛОГИЯ ИЛИМДЕРИ**  
**СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ**  
**SOCIOLOGICAL SCIENCES**

*Турсалиева Г.Ж., Укуева А.К.*

**ТАЛАС МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИНИН СТУДЕНТТЕРИНИН  
СОЦИАЛДЫК-САЯСИЙ БАГЫТТАРЫ**

*Турсалиева Г.Ж., Укуева А.К.*

**СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ  
ТАЛАССКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА**

*G.J. Tursaliev, A.K. Ukueva*

**SOCIAL AND POLITICAL ORIENTATIONS OF STUDENTS  
TALAS STATE UNIVERSITY**

УДК: 316.346.32-053.6(575.2) (043.3)

Бул макала Талас мамлекеттик университетинин студенттеринин социалдык-саясий багыттарын изилдөө маселесине арналган. Макаланын актуалдыгы жааштардын жана коомдун ар кандай саясий жана социалдык процесстерине катышуусунун өсүшү менен шартталат. Бүгүнкү күндө биздин өлкөдө мурдагы муундардын адеп-ахлактык ченемдери менен баалуулуктарына жана социалдык реалдуулуктун ортосундагы каршылыктар жоюула элек. Социалдык-саясий багыттар жашоо чөйрөсүнүн таасириндеги баалуулук багыттоолордун бир түрү катары каралган. Изилдөө 2018-2019-жылдары студенттердин социологиялык сурамжылоосунун негизинде түзүлгөн. Натыйжада изилдөөнүн жыйынтыгы респонденттердин социалдык-саясий багыттарынын жана каалоолорунун бирдей эместиги, алардын жашынан, жынысынан, социалдык макамынан, билим деңгээлинен көз каранды экендигин белгилөөгө мүмкүндүк берди. Ошону менен бирге авторлор тарабынан студенттердин социалдык жана саясий багыттарынын айрым жалпы белгилери көргөзүлгөн.

**Негизги сөздөр:** студент жааштары, социалдык-саясий багыттар, социологиялык анализ, сурамжылоо, статус, ченемдер, баалуулуктар.

Статья посвящена изучению социально-политических ориентаций студентов Таласского государственного университета. Актуальность обусловлена ростом участия молодежи в различных политических и социальных процессах общества. Сегодня в нашей стране еще не преодолено противостояние нравственных норм и ценностей предшествующих поколений и новой социальной реальности. В этих условиях студенчество, как самая грамотная и передовая часть молодежи, должна иметь достаточно высокие знания, чтобы выступить в качестве культурно-творческой силы общества, нравственные установки, которой стали бы выражением новых потребностей обще-

ства и ее устремлений. Социально-политические ориентации рассмотрены как разновидность ценностных ориентаций, находящихся под влиянием среды проживания. Исследование включило в себя социологический опрос студентов 2018-2019 годов. Результаты позволили сделать выводы о неоднородности социально-политических ориентаций и предпочтений респондентов, установить их определенные зависимости от возраста, пола, социального статуса, уровня образования. Одновременно авторами выявлены некоторые общие черты социально-политических ориентаций студентов.

**Ключевые слова:** студенческая молодежь, социально-политические ориентации, социологический анализ, опрос, статус, нормы, ценности.

The article is devoted to study of social and political orientations of students Talas State University. The relevance is due to the growing participation of young people in various political and social processes of society. Today, our country has not still overcome the confrontation between the moral norms and values of previous generations and the new social reality. Under these conditions, students, as the most competent and advanced part of young people, should have high enough knowledge to act as a cultural force of society, moral attitudes, which would be an expression of the new needs of society and its aspirations. Social political orientations are considered as a kind of value orientations under the influence of the living conditions. The study included a sociological survey of students in 2018-2019. The results made it possible to draw conclusions about the heterogeneity of social political orientations and preferences of respondents, to establish their certain dependence of age, sex, social status, level of education. At the same time, the authors identified some common features of social political orientations of students.

**Key words:** youth of students, social political orientation, sociological analysis, survey, status, norms, values.

Азыркы кезде жаштардын социалдык-саясий калыптанышы татаал шарттарда жүрүп жатат. Өсүп келе жаткан муунду коммунисттик тарбиялоо системасы аны менен кошо марксисттик-лениндик мамлекеттик идеологиянын диктаты арта калды жана баалуулуктарга болгон көз караш дагы өзгөрүлдү. Ушундай шарттарда интеллектуалдык ресурстарынын деңгээли жетишээрлик жогору, билимдүү жана маалыматтуу коомдун мобилдик бөлүгү катары студент жаштардын социалдык жана саясий багыттарын изилдөө өзгөчө актуалдуу.

Студент жаштар башка социалдык топтордун көз караштарын калыптандырууга таасир эткен референттүү топту толуктоочу булак болуп эсептелинет. Студент жаштар – конкреттүү коомдук-саясий ишаракеттердин субъектиси, коомдун элитасын, коомдун иштешине жана кайрадан трансформацияланышына жалпы таасир көрсөткөн өзгөчө социалдык топ, башкаруучу классты толуктоочу резерв.

Өзгөчө азыркы учурда студенттердин социалдык жана саясий мүнөздөмөсүндө “жарандык эмиграция” – атайлап реалдуу саясатка катышуудан жана коомдогу болуп жаткан процесстерге жоопкер болуудан качуу басымдык кылат. Натыйжада унчукпай, өзү менен өзү алектенген студент жаштардын кандайдыр бир бөлүгү өзүнүн тагдырын аныктоочу чечимдерден өзүн-өзү четтетет.

Кыргызстандагы азыркы коомду реформалоо материалдык көйгөйлөр менен гана эмес, рухий чөйрөдөгү кризис менен да коштолот. Мурунку моралдык нормаларды жана принциптерди текшерүү, көпчүлүк учурда улуттук менталитетке, улуттук тарыхый тажрыйбага карама-каршы турмуштук баалуулуктарды түзүүчү жаңы критерийлерди издөө студенттердин социалдык жана саясий багыттарын калыптандырууну кыйындатат.

Бүгүнкү күндө жаштардын социалдык-саясий аң-сезимин калыптандыруу көп жагынан стихиялуу ишке ашырылат, бул процесстин факторлорунун таасири али толук изилдене элек. Бул тенденциялардын бардыгы социумдун социалдык катмарларга бөлүнүшүн жана ага байланышкан өлкөдөгү социалдык-саясий туруксуздукту чагылдырат. Студент жаштардын анын социалдык-саясий абалынын өзгөчөлүктөрүнө көп изилдөөлөр багытталган.

Жаштар көйгөйлөрүн комплекстүү теориялык жактан изилдөө боюнча негиздөөчүлөр болуп окумуштуулар Л.С. Выготский, К.Манхейм эсептелинет. Жаштарды изилдөөгө олуттуу теориялык салымды 1960-1970-жылдары белгилүү бир жаштар топторунун жогорку социалдык активдүүлүгү (“студенттик чатактар”, “жаңы солчулдар” кыймылы, Батыштын жаштар чөйрөсүндөгү субкультуралык феноменде-

ри) изилдөөчүлөр Т.Роззак, Ш.Эйзенштад тарабынан теориялык түрдө иштелип чыккан [4]. Өткөн кылымдын ортосунда жаштардын бирдиктүү социалдык топ катары көйгөйлөрүн талкулоого зор салым кошкон структуралык-функционалдык көз караштын өкүлдөрү Э.Дюркгейм, Т.Парсонс, П.А.Сорокиндин эмгектери олуттуу таасир тийгизди.

Ал эми Кыргызстанда жаштарды өзүнчө социалдык топ катары ар тараптан изилдеген социолог-окумуштуулардын бир катарын айтсак Сагынбаева А.О. өткөн кылымдын 90-жылдары Кыргызстандын мисалында студент жаштардын социалдык-саясий багыттарын изилдесе, Жунушова С.О. жаштардын ишкердик багыттарына көңүл бурган. Ал эми 2000-жылдары Сыргабаев С.Б. кыргыз коомунун жаштарынын социалдык-саясий багыттарын изилдеп чыккан.

Жаштардын эң активдүү курамдык бөлүгү болуп жашоо, эмгек жана турмуш-тиричилик өзгөчө шарттары, социалдык жүрүм-туруму жана психологиясы, баалуулук багыт системасы бар спецификалык социалдык топ – бул студент жаштар. Дал ушул студент жаштар келечекте коомдун интеллектуалдык элитасынын ар кандай аспектилерин аныктайт.

ТалМУнун студенттеринин социалдык-саясий багыттарын изилдөө өзүнө үч объектини бириктирет: биринчиден, студент жаштар өзгөчө социалдык-демографиялык когорта катары; экинчиден, ТалМУ ар кандай топторунун жүрүш-турушуна жана калыптанышуусуна таасир эткен чөйрө катары; үчүнчүдөн, социалдык-саясий багыттар белгилүү бир баалуулуктарга артыкчылыктарды берүү позициясынын негиздемеси катары. Мына ушул максатта «ТалМУнун студенттеринин социалдык-саясий багыты» деген социологиялык изилдөөсү өткөрүлгөн. Негизги ыкма университеттин жана колледждин студенттери жашыруун сурамжылоо болуп саналат. Респонденттердин жынысы жана жашы боюнча тандоонун мүнөзү 1-2-таблицаарында берилет.

Таблица 1

## Респонденттердин жынысы

Мааниси	%
Аял	62,5%
Эркек	38,5%

Таблица 2

## Респонденттердин жаш курагы

Мааниси	%
18 жаш	28%
19-20	50%
21-23	22%

Сурамжылоого 18 жаштан 23 жашка чейинки орто кесиптик билим берүү жана жогорку билим берүү уюмдарынын күндүзгү окуу формасынын сту-

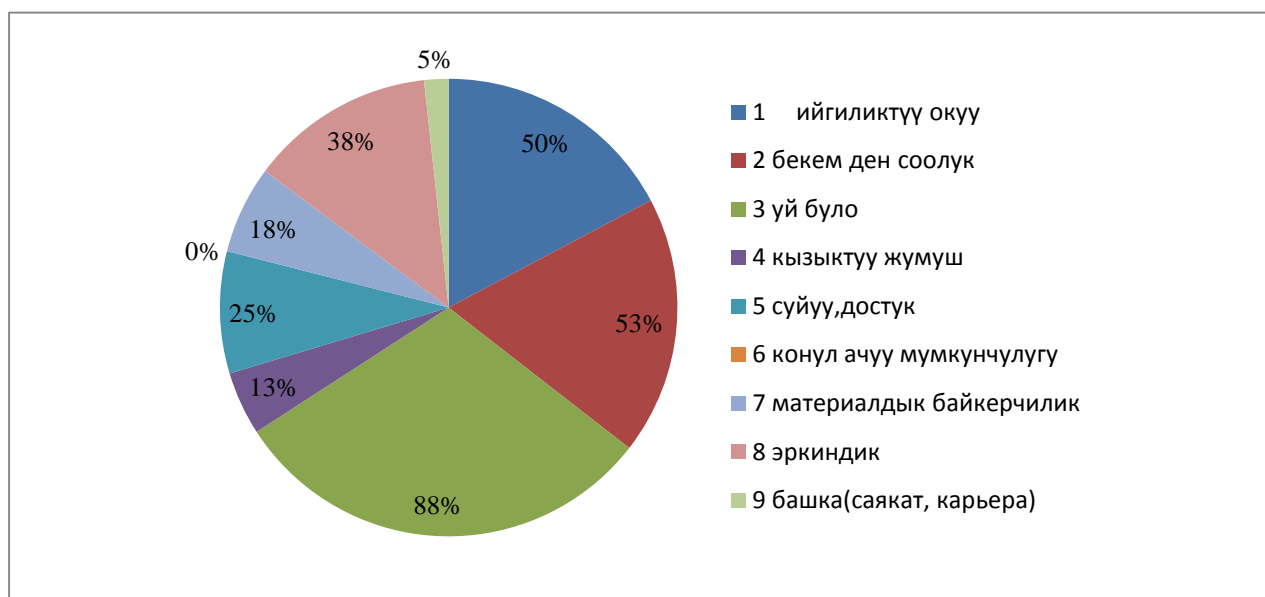
денттери тартылган Түзүмдүк бөлүмдөр боюнча жаштардын бардык негизги категориялары 3-таблицада берилди.

Сурамжылоонун натыйжасында ТалМУнун студенттеринин негизги баалуулуктары белгиленген, себеби жаштардын социалдык абалынын дагы бир көрүнүшү баалуулук багыттары болуп саналат (1-сүрөт).

Таблица 3

Респонденттердин ТалМУнун түзүмдүк бөлүмдөр боюнча берилиши

Мааниси	%
Гуманитардык факультет	20 %
Табигый-педагогикалык факультет	30 %
Технология-экономикалык факультет	22 %
Кесиптик орто билим берүү бөлүмү	28 %



1-сүрөт. Студенттердин баалуулук багыттарынын рейтингинин %.

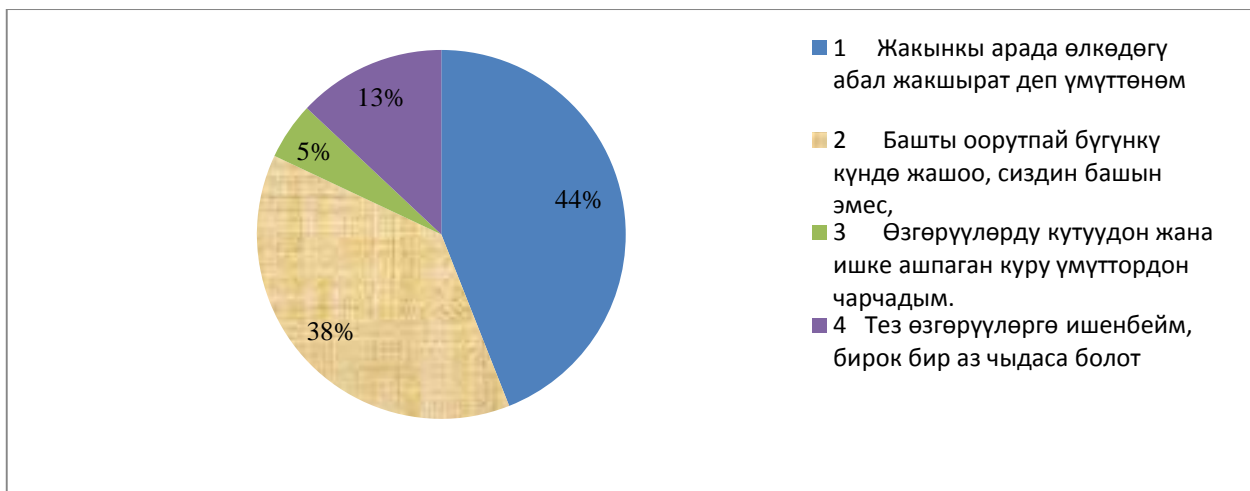
Биринчи кезекте эки терминалдык баалуулуктар турат – үй-бүлө жана ден-соолук, ийгиликтүү окуу үчүнчү орунда гана, ал эми кызыктуу жумуш жана материалдык байкерчилик эң акыркы орундарды элөөдө. Бул азыркы жаштардын эмгекке, карьерага жана ага жараша материалдык жыргалчылыкка өзүнүн эмгеги менен жетишүүгө багыт алуусуна көңүлдү көбүрөөк бөлүү керек экенин көргөзөт. Социалдык өзүн сезүү абалын изилдөөгө карата социологиялык ыкмалардын бири Ж.Т. Тоценконун концепциясы болуп саналат.

Бул концепцияда социалдык өзүн сезүү абалы инсандын социалдык маанайын түзүү үчүн багытталган түзүмдүк элементи катары каралат [4]. Биздин изилдөөнүн алкагында «социалдык өзүн сезүү абалы» деген түшүнүктү социалдык ыңгайлуулуктун

интегралдык көрсөткүчүнүн индикатору катары карайбыз. Жаштардын социалдык сезимдерин алардын үмүт-тилектери, күтүүлөрү жана маанайы толугу менен чагылдырып турат. ТалМУнун студент жаштарынын күтүүлөрү жана маанайы кандай экенин 2-сүрөттөн көрсөк болот.

Изилдөө жакынкы арада өлкөдөгү абал жакшырат деп үмүттөнгөн – 44%, башты оорутпай бүгүнкү күндө жашоо керек – 38%, өзгөрүүлөрдү күтүүдөн жана ишке ашпаган куру үмүттөрдөн чарчадым – 5%, тез өзгөрүүлөргө ишенбейм, бирок бир аз чыдаса болот – 13% деген студент жаштардын ойлорун көрсөттү. Ошондой эле 3-сүрөттө ТалМУнун жаштарын айрыкча тынчсыздандырган коомдук көйгөйлөрдүн тизмесин көрсөк болот.

## ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ КЫРГЫЗСТАНА № 5, 2019



2-сүрөт. Студенттердин социалдык күтүүлөрү жана маанайынын %.



3-сүрөт. Студенттерди айрыкча тынчсыздандырган коомдук көйгөйлөр %.

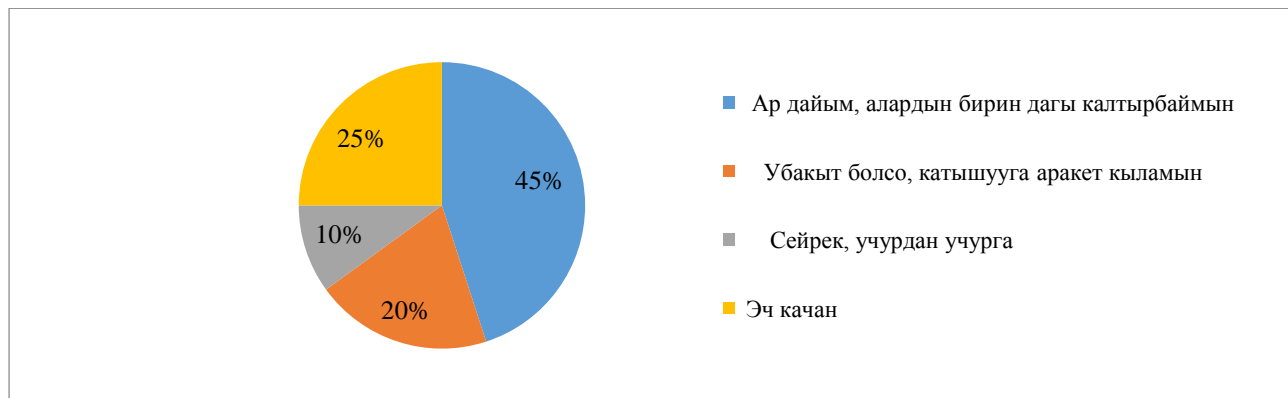
Студент жаштардын саясий процесстерге карата кызыгуусун изилдөөнүн алкагында биз төмөндөгүдөй маалыматтарды алдык:



4-сүрөт. Студенттердин саясий процесстерге карата кызыгуусу %.

## ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ КЫРГЫЗСТАНА № 5, 2019

Студенттер «Сиз саясатка кызыгасызбы» деген суроого - 40% кызыгам, 10% - кыязы кызыгамын, 30% - жооп берүү кыйын, 20% - кызыкпаймын деп жооп берген. 5-сүрөттө студенттердин шайлоого катышуу боюнча активдүүлүгү изилдөөнүн натыйжалары берилген:



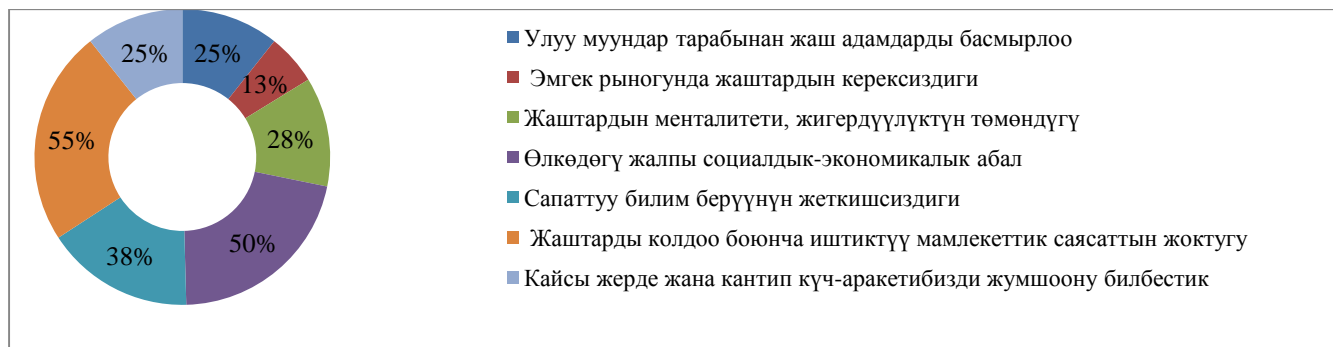
5-сүрөт. Студенттеринин электоралдык активдүүлүгүнүн, санынын %.



6-сүрөт. Кыргыз Республикасынын саясий турмушундагы жаштардын ролу %.

Студенттердин 30% - жаштардын ордун митинг жана нааразылык акцияларында көрүшөт, экинчи орунда 25% - жаштар саясатка ар кандай коомдук уюмдар, саясий партиялар аркылуу таасир этет десе, электоралдык активдүүлүк аркылуу - 20% пайызды түзөт.

Ал эми турмуштук пландарын ишке ашырууга өлкөдөгү жолтоолуктарга болгон жаштардын көз карашы төмөндөгүдөй:



7-сүрөт. Жаштардын турмуштук пландарын ишке ашырууга өлкөдө жолтоолуктар %.

## ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ КЫРГЫЗСТАНА № 5, 2019

Ошондой эле 8-сүрөттө ТалМУнун студенттеринин 25% - бийликте болууну абдан каалашат жана азыркы көйгөйлөрдү чече алат элемин деп эсептейт, 30% - мүмкүнчүлүк болсо бийликке келүүгө даярдыгын билдирди, 25% - бийликке кызыкпайт, 20% - оюу арсар болуп чыкты.



8-сүрөт. Жаштардын бийликке болгон умтулуусу %.

Жүргүзүлгөн изилдөөнүн натыйжасында биз тараптан ТалМУнун студенттеринин социалдык-саясий багыттарын аныктоодо мааниге ээ болгон түзүмдүк индикаторлордун тобу белгиленди. Ошондой эле, биз карап жаткан түзүмдөр бири-бири менен өз ара тыгыз аракеттене тургандыгын жана бири-бирине таасир этиши мүмкүн экенин белгилей кетүү керек. Студенттердин социалдык сезимдерин жана саясий багыттарын талдагандан кийин төмөнкүдөй жыйынтыктарга келдик.

Бүгүнкү студенттер – бул келечектеги адис. Демократиялык кайра түзүүлөрдүн жана анын кудуреттүүлүгүнүн өсүшү, өлкөнүн өнүгүү жолундагы темпи жаштардын позицияларына, жарандык жетилгендигине, адеп-ахлактык ынанымдарына көз каранды болот.

Заманбап ааламдашуу шарттарында улуттар аралык карым-катнаштын күчөөсү, миграция, эмиграция, иммиграция убагында жаштар керек болсо маданияттын эң жогорку жетишкендиктерин жайылтуучу жана анын оң жетишкендиктерин улуттар аралык жана эл аралык байланыштарды бекемдөөчү жана алып жүрүүчү күч болуп саналат.

Бүгүнкү күндө биздин өлкөдө мурдагы муундардын адеп-ахлактык ченемдери менен баалуулук-

тары жана социалдык реалдуулуктун ортосундагы каршылык жок боло элек.

Бул шарттарда студент жаштар коомдун маданиятын жогорулатып, өлкөнүн жаңы талаптарын жана умтулуусунун адеп-ахлагын орнотуудагы эң сабаттуу жана алдыңкы бөлүгү катары жетиштүү жогорку билим алууга тийиш.

#### Адабияттар:

1. Жунушова С.О. Молодежь и предпринимательство: отношения, ориентации и ожидания: - Дисс... канд. соц. наук: 22.00.04. - Алматы, 1998.
2. Камбарова К.У. Влияние демократизации образования на ценностные ориентации молодежи в условиях современного Кыргызстана: Автореферат дисс.... канд. филос. наук: 09.00.11. - Б., 2007.
3. Сагынбаева А.О. Социально-политические ориентации студенческой молодежи (на примере Кыргызстана) Автореферат дисс. .... кан.соц.наук: 22.00.06. - Москва, 1992.
4. Семенова В.В. Социология молодежи. - М.: Институт социологии РАН, 1998.
5. Сыргабаев С.Б. Социально-политические ориентации молодежи в современном кыргызском обществе. Монография. - Бишкек, 2009.